

Santiago de Xile, 23 Setembre 1962.
Casilla 1720.

Estimat amic Ferrater Mora :

La teva darrera carta de Julio passat, des de França la vareig rebre oportunament. No et vareig contestar desseguida per que res apremiava i per esperar que tornessiu a casa, on la vida és més sossegada.

Em fa molta gràcia que apleguis en un mateix llibre els teus escrits sobre Catalunya, Espanya i Europa. Comprenc que re-facis els texts, per donar fina unitat a l'obra. Estic segur i tot que hauràs de fer algun capítol nou. Ja em tindràs al corrent quan l'edició s'apropi per fer-lo buscar i poder-lo llegir. No he pogut veure encara cap exemplar de la segona edició de "Les formes de la vida catalana", que tinc ja molt d'interès en llegir.

Els amics catalans que formaven el grup de mantenedors d'Alguer, tots, un cop arribats a Catalunya, en feren unes breus llistes d'amics seus escriptors - joves i vells - a qui el meu llibre havia de interessar. Una cinquantesena més de llibres han estat tramesos a la Península. I sembla que tots han arribat bé. Cada setmana rebo una o dues cartes amb mots interessants i estimuladors sobre la meua obra. Ara si que el llibre fa camí, entre gent sana i culta. I em sembla sense por, molt esperancats de un canvi proper. Albert Manent, per exemple, diu coses molt ben vistes i ben observades. Aquest jove no el conec, però em sembla de una sensibilitat i agudeses magnífiques. Fa molta il·lusió que els joves capacitats i responsables no s'esgotin a casa nostra. I que cada generació que pija faci noves i valuoses aportacions. L'Olivé encara no m'ha fet cap mot. Es massa prudent i massa mandra, ja el conec bé.

El Dr. Joan Cuatrecasas va estar a Santiago en motiu dels Jocs Florals, celebrats a l'enguany. Dit sigui de pas varen estar molt bé. La Festa fou bella i magnífica. Em va dir que escrivia aviadet a López Llaussàs, avisant-lo a ell, per a repetir la recomanació. No anava a fer perquè tant el Premi d'Alguer, com la performance evident que s'està operant a Catalunya, juguen a favor de la doble edició: la castellana i la catalana. La primera perquè el problema hispànic aviat tindrà nova actualitat en les inquietuds del món. I el previsible reemplaç de Franko obrirà a Catalunya un desig vivíssim de llegir tot el que s'ha escrit a fora durant l'exili. I per ambdós casos em sembla que el meu llibre pot tenir eficàcia i transcendència. Que et sembla? Però he parat la carta, a causa de les coses que passen a l'Argentina. Potser seria un mal moment per pensar i decidir. Si les circumstàncies del carrer no donen tranquil·litat, l'estat d'ànim no seria gaire favorable. I puc, perfectament esperar una mica.

Tu que tens més experiència en aquestes coses i que coneixes més a López em pots ajudar per a fer-li la petició. Primer no sé el primer nom d'ell si es diu Josep o Miquel, per exemple. Després, el meu desig es que s'ditin les dues edicions, la castellana i la catalana. En cas d'haver d'escollir una d'elles, per ara, preferiria la castellana, no et sembla? Tampoc voldria ni ser generós a gratient ni mesqui per inexperiència. Digam si ja hi ha algunes normes que en tota obra que s'edita es deixa alguna assignació per l'autor, o de manya delicada jo he de plantejar aquesta situació en fer-li la proposta. Una segona edició catalana la crec més possible. I per tant tota altre empresa editorial de dintre o de fora pot ser més assequible o decidida, en els moments que s'apropen. També ho pot ser per ell per les circumstàncies que semblen inevitables. Alguns amics escampats

pèr Europa em diuen coses respecte a possibles edicions : francesa, italiana, angles o alemanya. No vull fer-me il.lusions. Però els problemes de Espanya son bé complicats i poc coneguts. Jo no sé si el meu llibre, com alguns amics suposen pot arribar a interessar a gent culte d'Europa, perquè en el futur potés arribar a interessar per alguns fer llum a coses hispàniques com a medi de millor fer conèixer i solucionar problemes europeus Tu, amb franquesa em diràs si creus que hi ha alguna possibilitat en aquest aspecte. Perquè aleshores La sudamericana, si això fos una mica possible, podria adquirir, a bon preu els drets per a vèries llengües, i entre editorials em sembla que paguen drets amb altres drets que posseeixen.

La teva experiència amb aquesta mena d'empreses - ja que són moltes les que has pogut tractar - et permetran aconsellar-me en tot el que et poso a consideració. Jo no faré res, mentre tu no procuris fer una mica d'espai per a contestar-me amb interès i ben francament a tot el que et plantejo en confiança.

Parlem, ara, una mica de l'amic Almendros. Tinc una carta seva del 22 d'Octubre 1961, per contestar. El pobre, està ben visiblement compromès. I també, em sembla, una mica més en situació de valorar, sense gaire eficàcia el consell dels vertaders amics de fora, més experts i menys compromesos. Em contesta una carta que li vareig fer des de Roma. Es veu que té ganes de dir-me coses, però diu que no té temps i tranquil·litat per fer-ho "com voldria". Breument em diu que ell també va viatjar, acompanyant en viatge oficial al Ministre d'Instrucció cubà. Pequín, Shangaay, Checos - lovaquia, Polònia, URS, etc. Diu que em va enviar una postal tirada a Irkutsk, escola siberiana. No la he rebuda pas. Diu que em recorden tots amb molt d'afecte, "com a home exemplar" Fixa't. "Aquel sutil ver las cosas de Sarrà y aquel su sereno y seguro afecto !" No et sembla que això potser una mica de resonància de coses que jo m'he atrevit a dir-li delicadament ? M'ha fet molta pena perquè em sembla que els seus fills s'han vist obligats a fer cap a l'Havana, amb els pares. I ara estan fermats de manera fanàtica i inamovible. Jo vareig escriure a Maria Solà, antiga amiga meua, que treballa en coses pedagògiques a Veneçuela, per si des d'allà era més fàcil ajudar-lo. Em va dir que qualsevol cosa possible - i n'hi havia - tenia d'arribar ell personalment a Caracas, per gestionar-la. Malament. Està no solament fermat, sinó que compromès. No veig tampoc en la gent d'aquí gran cosa. Si puc procuraré que algú de la nostra embaixada xilena, en nom meu hi parli. Per qualsevol eventualitat. Però ell no és sol. I tota solució de refugi, compromet a tots els seus i ell mai no volarà fer res en aquest sentit. No sé si tu veus alguna possibilitat des del teu lloc. Si hi ha res possible que el meu concurs potés ésser útil m'ho dius.

En fi, em sembla que pel que toca al meu llibre el temps juga una mica a favor meu. I que Lopez Llaussàs per via directa i per bona informació - que com a editor ha de tenir - i també per les recomanacions valuoses com les vostres - de tu i de Cautrecases, pot veure clar que l'empresa que li proposo, no solament pot ésser d'utilitat comercialment parlant, sinó que el posar molt bé als ulls de una corrent que el temps no fa més que engruixir i que cada dia creix i madura.

Per casa tots bé. Fa una mesada que som avis de un nou Sarranet. És el primer fill de l'Arnau. Ja ho som de 4, tots nois. Tres del gran i ara un del segon. I encara ens en queden dos per casar. La Isabel i el Salvador. Aquest darrer aquest any acaba la carrera de metge i obté el títol. Als 25 anys serà Dr. en medicina. És tan treballador i esforçat com jo. Estem tranquils perquè els 4 fills han arribat a grans amb ganes de rivalitzar amb els pares, amb activitat, preocupacions i responsabilitat.

Recordes de casa a casa. Amb una ben cordial abraçada
et salutats amb tot l'afecte d'amic

J. Samà Amariyal

16-XII-62.